

JUSTITISMINISTERIET

Politi- og Strafferetsafdelingen

Folketinget
Sundheds- og Forebyggelsesudvalget
Christiansborg
1240 København K

Dato: 24. februar 2014
Kontor: Strafferetskontoret
Sagsbeh: Morten Holland Heide
Sagsnr.: 2014-0032-1109
Dok.: 1038134

Hermed sendes besvarelse af spørgsmål nr. 386 (Alm. del), som Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg har stillet til justitsministeren den 13. januar 2014.

Karen Hækkerup

/

Lise Bitsch

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Spørgsmål nr. 386 (Alm. del) fra Folketingets Sundheds- og Forebyggelsesudvalg:

”Vil ministeren redegøre for forskellene på tilgangen til retspsykiatri i hhv. Sverige og Danmark, herunder mulighederne for tidsbegrænsning i udmålingen af straffen i Sverige?”

Svar:

1. Justitsministeriet har forstået spørgsmålet sådan, at det for så vidt angår Danmark vedrører straffelovens regler om såkaldte foranstaltninger over for tiltalte, der frifindes for straf efter straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt.

Det fremgår af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., at personer, der på gerningstiden var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke straffes. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor, jf. stk. 1, 3. pkt.

2. Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, kan retten ifølge § 68, 1. pkt., træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser.

Hvis mindre indgribende foranstaltninger som tilsyn, bestemmelser vedrørende opholdssted eller arbejde, afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling mv. ikke findes tilstrækkelige, kan det bestemmes, at den pågældende skal anbringes i hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller under tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse eller i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg. Det fremgår af straffelovens § 68, 2. pkt.

Det bemærkes herudover, at det fremgår af straffelovens § 73, stk. 1, at hvis den, der har begået en strafbar handling, efter dennes foretagelse, men før dom er afsagt, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den art, der er nævnt i bl.a. § 16, afgør retten, om straf skal idømmes eller bortfalde. Hvis det findes formålstjenligt, kan retten bestemme, at foranstaltninger efter bl.a. § 68 skal anvendes i stedet for straf, eller indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes.

3. Rigsadvokaten har i meddelelse nr. 5/2007 (Rettet december 2012) fastsat retningslinjer for bl.a. anklagemyndighedens behandling af straffesager vedrørende psykisk afvigende kriminelle, herunder retningslinjer for udformningen af påstande om de sædvanligt forekommende foranstaltninger efter straffelovens § 68.

Det fremgår af meddelelsen, at påstand om dom til anbringelse i psykiatrisk afdeling nedlægges, når tiltalte er sindssyg og frembyder en sådan fare for retssikkerheden, at den pågældende efter anklagemyndighedens opfattelse ikke bør kunne udskrives uden ifølge retskendelse.

En dom til anbringelse i psykiatrisk afdeling indebærer således, at den foranstaltningsdømte ikke vil kunne anbringes uden for psykiatrisk afdeling eller udskrives efter vedkommende overlæges egen bestemmelse. Hvis der ikke er fastsat en længstetid for foranstaltningen, kan den pågældende således kun udskrives fra afdelingen, hvis retten træffe bestemmelse om at ophæve eller ændre foranstaltningen, jf. straffelovens § 72.

Hvis der ikke er grundlag for anbringelse af den pågældende, kan der i stedet blive tale om at nedlægge påstand om dom til behandling på psykiatrisk afdeling, således at overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse. Det kan tillige bestemmes, at kriminalforsorgen skal føre tilsyn under udskrivning, og at kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse.

En sådan påstand vil ifølge rigsadvokatmeddelelsen være indiceret i de sager, hvor behandlingsmæssige hensyn træder i forgrunden, og hvor hensynet til retssikkerheden ikke er så påtrængende, at domstolskontrol med udskrivning kan anses for påkrævet. Beslutningen om udskrivning og genindlæggelse vil i givet fald kunne træffes af overlægen, eventuelt sammen med kriminalforsorgen for så vidt angår genindlæggelse.

Endelig kan der nedlægges påstand om dom til ambulantly behandling på psykiatrisk afdeling, eventuelt kombineret med tilsyn af kriminalforsorgen og mulighed for, at der kan træffes bestemmelse om indlæggelse.

4. Straffelovens § 68 a indeholder regler om længstetid for foranstaltninger i medfør af § 68.

Efter § 68 a, stk. 1, 1, pkt., fastsættes der som udgangspunkt en længstetid på 5 år, hvis en foranstaltning efter § 68 medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution (f.eks. et hospital for sindslidende).

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse fastsætte en ny længstetid på 2 år, jf. § 68 a, stk. 1, 2. pkt. En sådan forlængelse er mulig, selv om længstetiden tidligere er blevet forlænget.

Der fastsættes i almindelighed ingen længstetid, hvis foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution, og den dømte findes skyldig i drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse, trusler af den i § 266 nævnte art, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig seksualforbrydelse eller i forsøg på en af de nævnte forbrydelser. Er der ikke fastsat en længstetid, indbringer anklagemyndigheden spørgsmålet om ændring eller endelig ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste to år. Derefter forelægges spørgsmålet for retten mindst hvert andet år. Det fremgår af straffelovens § 68 a, stk. 2.

Straffelovens § 68 a, stk. 3, vedrører længstetiden ved foranstaltninger, der ikke medfører eller giver mulighed for, at den dømte skal anbringes i institution. Ifølge bestemmelsen skal der i disse tilfælde fastsættes en længstetid for foranstaltningen, der ikke kan overstige 3 år. Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse forlænge længstetiden. Den samlede tid for foranstaltningen kan ikke overstige 5 år.

Når den fastsatte længstetid efter § 68 a for en idømt foranstaltning udløber, bortfalder foranstaltningen uden videre, medmindre anklagemyndigheden forinden har indbragt spørgsmålet om forlængelse af længstetiden for retten.

5. Det påhviler anklagemyndigheden at påse, at idømte foranstaltninger efter bl.a. straffelovens § 68 ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt, jf. straffelovens § 72, stk. 1.

Nærmere retningslinjer for denne kontrol er fastsat i Rigsadvokatens ovennævnte meddelelse nr. 5/2007.

Det fremgår bl.a. heraf, at anklagemyndigheden normalt én gang om året skal indhente en erklæring fra den psykiatriske afdeling eller den tilsynsførende myndighed om behovet for at opretholde foranstaltningen. Anklagemyndighedens kontrol føres for at sikre, at foranstaltningen bliver ophevet, hvis behandlingsmæssige hensyn eller proportionalitetshensyn ikke taler for at opretholde foranstaltningen, eller hvis risikoen for recidiv ikke længere er til stede. Der kan således efter omstændighederne være pligt til at indbringe spørgsmålet om opretholdelse af foranstaltningen for retten før udløbet af en eventuel længstetid for foranstaltningen.

Bestemmelse om ændring eller endelig ophævelse af en foranstaltning efter § 68 træffes af retten ved kendelse efter anmodning fra den dømte, bistandsværgen, anklagemyndigheden, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen, jf. straffelovens § 72, stk. 2, 1. pkt.

Anmodning fra den dømte, bistandsværgen, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen fremsættes over for anklagemyndigheden, der snarest muligt indbringer spørgsmålet for retten. Tages en anmodning fra den dømte eller bistandsværgen ikke til følge, kan ny anmodning ikke fremsættes, før der er forløbet et halvt år fra kendelsens afsigelse. Det fremgår af straffelovens § 72, stk. 2, 2. og 3. pkt.

6. Justitsministeriet har til brug for besvarelse af spørgsmålet indhentet oplysninger fra det svenske justitsministerium (Justitiedepartementet). Justitiedepartementet har oplyst følgende:

”Påföljdsval vid allvarlig psykisk störning

Regler om påföljdsvalet när en brottslig gärning har begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning finns i 30 kap. 6 § brottsbalken, där följande föreskrivs.

”Den som har begått ett brott under påverkan av en allvarlig psykisk störning ska i första hand dömas till en annan påföljd än fängelse. Rätten får döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Vid bedömningen av om det finns sådana skäl ska rätten beakta

1. om brottet har ett högt straffvärde,
2. om den tilltalade saknar eller har ett begränsat behov av psykiatrisk vård,
3. om den tilltalade i anslutning till brottet själv har vållat sitt tillstånd genom rus eller på något annat liknande sätt, samt
4. omständigheterna i övrigt.

Rätten får inte döma till fängelse, om den tilltalade till följd av den allvarliga psykiska störningen har saknat förmåga att inse gärningens innebörd eller att anpassa sitt handlande efter en sådan insikt. Detta gäller dock inte om den tilltalade har vållat sin bristande förmåga på det sätt som anges i första stycket 3.

Om rätten i fall som avses i första eller andra stycket finner att någon påföljd inte bör dömas ut, ska den tilltalade vara fri från påföljd.”

I dessa fall gäller alltså en presumtion för att annan påföljd än fängelse ska väljas. Om det inte finns förutsättningar för rättspsykiatrisk vård kan t.ex. skyddstillsyn (övervakning) väljas. Först om det finns synnerliga skäl får fängelse dömas ut.

Någon bedömning av brottets straffvärde (dvs. hur allvarligt brottet anses vara, mätt i antalet månader eller år för ett fängelsestraff) förutsätts inte vid domstolens beslut att överlämna någon till rättspsykiatrisk vård. Brottets straffvärde kan dock få betydelse för påföljdsvalet på så sätt att ett högt straffvärde kan, tillsammans med övriga omständigheter, innebära att det finns synnerliga skäl att döma till fängelse i stället för rättspsykiatrisk vård. Är straffvärdet under fyra år ska fängelse som huvudregel inte aktualiseras. För att fängelse ska dömas ut när ett brott begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning krävs i princip dels att brottets straffvärde är fyra år eller mer, dels att den tilltalade saknar eller har ett begränsat behov av psykiatrisk vård.

Överlämnande till rättspsykiatrisk vård

Den påföljd (straff) som kan jämföras med ”foranstaltningsdom” i Sverige är överlämnande till rättspsykiatrisk vård. Förutsättningarna för att döma till sådan vård anges i 31 kap. 3 § brottbalken, där följande föreskrivs.

”Lider den som har begått ett brott, för vilket påföljden inte bedöms kunna stanna vid böter, av en allvarlig psykisk störning, får rätten överlämna honom till rättspsykiatrisk vård, om det med hänsyn till hans psykiska tillstånd och personliga förhållanden i övrigt är påkallat att han är intagen på en sjukvårdsinrättning för psykiatrisk vård, som är förenad med frihetsberövande och annat tvång.

Har brottet begåtts under påverkan av en allvarlig psykisk störning, får rätten besluta att särskild utskrivningsprövning enligt lagen (1991:1129) om rättspsykia-

trisk vård skall äga rum vid vården, om det till följd av den psykiska störningen finns risk för att han återfaller i brottslighet, som är av allvarligt slag.

Om det med hänsyn till den tilltalades tidigare brottslighet eller av andra särskilda skäl är påkallat, får rätten i samband med överlämnande till rättspsykiatrisk vård döma till annan påföljd, dock inte fängelse eller överlämnande till annan särskild vård.”

Om vården förenas med särskild utskrivningsprövning enligt 31 kap. 3 § andra stycket brottsbalken sker utskrivning från vården efter beslut av förvaltningsdomstol (16 a § LRV). Annars beslutar chefsöverläkaren vid den sjukvårdsinrättning där patienten är inskriven om utskrivning (13 § LRV). Frågan om vården ska fortsätta ska prövas av förvaltningsdomstol minst var sjätte månad.

Översyn av regleringen

Regeringen har ansett att det finns ett behov av att genomgripande reformera regleringen om allvarligt psykiskt störda personer som begår brott. En statlig utredning, Psykiatrilagsutredningen, har i april 2012 lämnat förslag till en förändrad straffrättslig reglering för psykiskt störda lagöverträdare. Utredningen föreslår bl.a. att tillräknelighet ska krävas som förutsättning för straffansvar (så är inte fallet i dag). Betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet.”